

МІФ «КРИМ – НАШ»: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ, ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА УКРАЇНОЗНАВЧА МОДЕЛЬ ЙОГО ДЕКОНСТРУКЦІЇ¹

Ірина КРАСНОДЕМСЬКА

orcid.org/0000-0001-5552-9073

кандидат історичних наук, завідувачка відділу етнології та історії України

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

email: kiisof@ukr.net

Анотація. У статті здійснено аналіз історичних витоків, етапів становлення та механізмів функціонування міфу «Крим – наш», який є складовою імперського російського дискурсу. Виявлено його ідеологічне підґрунтя та окреслено ключові інструменти, за допомогою яких він поширюється і підтримується. Використовуючи міждисциплінарний підхід, розроблено українознавчу модель, спрямовану на деконструкцію цього міфу. Також аргументовано по-літичну природу історії Криму та обґрунтовано хибність російськоцентричних трактувань, що не мають належних історичних основ.

Ключові слова: Крим, міф «Крим – наш», деконструкція, деміфологізація, наратив, модель, інформаційна війна, пропаганда, анексія Криму, ідеологія, міжнародне право, українознавство.

Постановка проблеми. В умовах нинішньої повномасштабної російсько-української війни історія все частіше стає інструментом, що активно використовується для політичного обґрунтування та легітимізації агресивної зовнішньої політики. У цьому контексті важливою ідеологічною складовою російської інформаційної політики виступає міфологема «Крим – наш», яка сформована та активно поширюється пропагандистською машиною Російської Федерації, базується не на фактах, а на маніпуляціях, виконуючи функцію легітимації дій держави-агресора, які суперечать нормам міжнародного права, і використовується для виправдання порушення принципу територіальної цілісності України.

Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою ґрунтовного аналізу та деконструкції імперських історичних наративів, які активно поширюються в сучасному російському публічному дискурсі й інформаційному просторі, зокрема розкриття витоків міфу «Крим – наш», етапів формування і пошуку підходів до його спростування в українознавчому контексті.

Попри значну кількість наукових праць з історії Криму комплексний українознавчий аналіз міфу «Крим – наш» все ще залишається на маргінесі, а його осмисленню приділяється недостатня увага. Ця проблема потребує більш системного наукового розгляду, зокрема у контексті дослідження впливу історичних маніпуляцій і міфологізацій

¹ Статтю підготовлено в межах виконання науково-дослідної роботи «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» (№ держреєстрації 0125U002252).

на формування суспільної свідомості та виправдання російських агресивних зовнішньополітичних дій.

Це дослідження спрямовано на глибше усвідомлення процесів міфотворення, пов'язаних із питанням Криму, а також на розроблення дієвих інструментів протидії його подальшій експансії в українському інформаційному просторі.

Огляд досліджень і публікацій.

Кримська тематика посідає вагоме місце у сучасній вітчизняній історіографії, зокрема у контексті державотворчих процесів ХХ–ХХІ ст., трансформацій автономного статусу півострова та російсько-української війни. Концептуальну основу сучасних підходів до вивчення історії Криму становлять узагальнювальні праці – монографії, матеріали наукових форумів і збірники документів [1; 7–10; 14–21; 23; 24; 27; 30], в яких півострів постає як невід'ємна складова українського історичного простору та багатовекторний регіон взаємодії різних цивілізацій.

Після 2014 р., в умовах російської агресії, відбувається переосмислення кримської проблематики. Особлива увага приділяється дослідженню впливу російської політики як чинника дестабілізації, використанню ідеології «русского мира» як інструменту агресії, а також визначенню шляхів ефективної деокупації, реінтеграції та посилення національної безпеки України в умовах сучасних викликів.

Деконструкцію імперських міфів здійснюють С. Променко, Я. Дашкевич, М. Лукінюк, В. Сергійчук [7–8; 9–10; 20; 27], доводячи колоніальний характер анексії 1783 р. та спростовуючи тези про «споконвічну російськість» Криму, обвинувачення кримських татар у зраді, твердження про «незаконність»

входження Криму до України й маніпуляції довкола «референдуму» 2014 р.

Коллективна монографія «Формування модерної національної свідомості українців Криму...», підготовлена дослідниками НДІУ, зосереджує увагу на розвитку національного усвідомлення українців у Криму, зокрема значенні культурних, освітніх і громадських інституцій у цьому процесі. У ній наголошується, що Кримський регіон історично пов'язаний із загальноукраїнським контекстом, а його ізоляція є наслідком зовнішньої агресії [30].

Отже, сучасна українська історіографія розглядає Крим як багатокультурний регіон із глибокими історичними зв'язками з Україною, складову державотворчого процесу та об'єкт тривалого геополітичного протистояння.

Метою статті є комплексний аналіз історичних витоків формування міфу «Крим – наш», етапів його еволюції, розробка українознавчої моделі, яка дає змогу здійснити ефективне розвінчування цього міфу з акцентом на його контекстуальних і культурно-історичних аспектах. Для її досягнення передбачається виконання таких **завдань**: з'ясувати та проаналізувати історичні чинники і передумови, що сприяли формуванню імперського дискурсу щодо Криму, окреслити його ідеологічні підвалини; виділити і систематизувати основні етапи розвитку міфу, починаючи з часів становлення імперської ідеології, продовжуючи періодом радянської епохи, завершуючи його трансформаціями в пострадянський час; дослідити та охарактеризувати головні механізми і методи міфотворення, які застосовувалися для укорінення цього нарративу в суспільно-історичну свідомість; розробити

теоретично обґрунтовану українознавчу модель осмислення та практичної деконструкції міфу «Крим – наш».

Методологічна база дослідження ґрунтується на принципах історизму, наукової об'єктивності та міждисциплінарному підході, що поєднує історико-генетичний, історико-порівняльний методи, дискурс- і контент-аналіз, нарративний підхід та критичну оцінку історіографії для виявлення ідеологічних конструкцій у формуванні міфу «Крим – наш». Така методологія дає змогу комплексно досліджувати історичні, політичні та медійні механізми конструювання міфу та оцінити їхній вплив на суспільну свідомість і легітимацію зовнішньополітичних дій держави-агресорки.

Виклад основного матеріалу. Крим протягом античної і середньовічної епох розвивався як багатокультурний простір, де взаємодіяли середземноморські, степові та близькосхідні цивілізації. Його політична історія вирізняється постійною зміною домінуючих державних і торговельних систем, які не мали безпосереднього зв'язку з формуванням московської чи російської державності. Ця цивілізаційна різноманітність становить вагомий історичну основу для наукового спростування російських політичних міфів про нібито «історичну належність» Криму до Росії.

Упродовж століть формувалося певне уявлення про Крим, а разом із ним й імперський міф «Крим – наш», поступово адаптуючись до мінливих політичних обставин та потреб держави-метрополії. В умовах сучасного інформаційного середовища цей дискурс набув функції потужного інструменту для обґрунтування територіальних претензій, служучи зручною ідеологічною основою

для виправдання агресії. Однак проблема полягає в тому, що цей наратив і далі впливає на колективну свідомість суспільства. Він активно поширюється через різноманітні канали, зокрема освітні програми, мас-медіа та культурні продукти. Це значно ускладнює процес формування неупередженого та об'єктивного розуміння історії Криму, створюючи перепони для її вивчення з погляду фактів, а не імперських міфів та упереджень.

Основні етапи формування імперського історичного дискурсу «Крим – наш» і його трансформації протягом радянського й пострадянського періодів

Сучасний міф про «Крим – наш», який для переважної більшості росіян став своєрідною заміною справжній кримській історії, не виник на порожньому місці. Його формування спиралося на тривалу й продуману міфотворчість, коріння якої можна простежити ще в період імперського панування, а також у перші роки існування радянської влади. Окремі елементи цієї ідеологічної конструкції та навмисні спотворення фактів уже тоді закладали основу для створення альтернативної версії історії.

Велика проросійська міфологема про Крим складається з низки тверджень, зокрема: Крим – це споконвічно російська земля і завжди належав Росії, є її духовним джерелом; Севастополь – місто російської слави; кримські татари – не корінний народ Криму, вони масово дезертирували з Червоної армії, а їхня депортація була порятунком для них; Крим не має до України жодного стосунку, його Україні подарував Хрущов; Крим передали Україні незаконно;

Севастополь не передавали Україні тощо [8, с. 3, 202].

Основи міфу про «Крим – наш» почали зароджуватися ще наприкінці XVIII ст. напередодні та одразу після ліквідації Кримського ханства та подальшої анексії його земель Російською імперією, яка намагалася таким чином виправдати свої територіальні претензії на Кримський півострів. Інтеграція Криму та Північної Таврії до складу Російської імперії супроводжувалася системною трансформацією етнодемографічної структури регіону та цілеспрямованою колонізаційною політикою. Попри домінування кримськотатарського населення наприкінці XVIII ст. імперська влада через земельні експропріації, соціально-економічний тиск і стимулювання переселень спричинила масову еміграцію корінного народу до Османської імперії, що призвело до радикального зменшення його частки на батьківщині. Водночас відбувалося організоване заселення півострова лояльними до влади групами, що заклало підвалини тривалої зміни етнокультурного ландшафту Криму. Попри ці процеси важливим чинником збереження ідентичності стало національне відродження кримських татар, пов'язане з діяльністю Ісмаїла Гаспринського [31].

Важливу роль у виникненні цього міфу відіграла необхідність пояснити поразку Російської імперії в одному з найбільших збройних конфліктів XIX ст. – Кримській війні 1853–1856 рр., яка значною мірою вплинула на подальший розвиток Європи. Головною метою держав, які брали в ній участь (Російська імперія та коаліція у складі Великої Британії, Франції, Османської імперії і Сардинського королівства), було встановлення контролю над морськими

торговельними шляхами. Поразка у Кримській війні виявила глибоку військово-технічну й організаційну відсталість Російської імперії – дефіцит озброєння, застарілу тактику та низьку підготовку армії на тлі модернізованих західних сил. Водночас після війни Крим, зокрема Севастополь, зазнав тимчасової трансформації у торговельно-курортний центр із розвитком інфраструктури та економіки. Однак відновлення військово-морської бази наприкінці XIX ст. знову спричинило згортання цивільного розвитку і повернення до військової функції регіону. Отже, поєднання імперської колонізаційної політики та наслідків воєнної поразки визначило суперечливу траєкторію розвитку Кримського регіону в другій половині XIX ст. [31].

Під час Кримської війни Російська імперія значною мірою покладалася на людські й матеріальні ресурси з українських земель. Участь українців у ній була визначальною, оскільки основні бойові дії розгорталися саме на українських землях, передусім у Криму. Українці становили значну частину особового складу російської армії та особливо Чорноморського флоту, де їхня частка сягала близько 70%. Вони масово вступали до війська як рекрути й добровольці, формуючи окремі полки, і брали активну участь у ключових битвах [13, с. 46–47].

Саме тоді з'явилася ідея «героїчної оборони» Севастополя, який було проголошено «містом російської слави». У той час Крим почав розглядатися як священна земля російської історії, пов'язуючись з військовими підкореннями та жертвами, а потім і з «цивілізаційною місією» Росії.

Проте саме оборона Севастополя, яка тривала 349 днів (25.09.1854 – 08.09.1855)

і під час якої загинуло понад 25 тис. українців, стала найяскравішим проявом їхньої участі у цій війні.

Українці виявили виняткову мужність як у регулярних боях, так і в розвідувальних і диверсійних діях (нічні вилазки, штурми, артилерійська боротьба). Героїзм проявляли не лише військові, а й цивільні: жінки, діти, медики, зокрема сестри милосердя, які рятували поранених у надзвичайно складних умовах [13, с. 52].

Важливою була й роль українського тилу: населення забезпечувало армію продовольством, транспортом, кіньми, боєприпасами, працювало на військових заводах і будувало інфраструктуру. Водночас саме українські землі зазнали найбільших руйнувань і людських втрат, що суттєво вплинуло на соціально-економічний стан регіону та подальший розвиток суспільства.

Українці були не лише учасниками, а й однією з ключових сил цієї війни – вони винесли основний тягар бойових дій і забезпечення армії, продемонструвавши високий рівень самопожертви й героїзму. Їхній внесок у перебіг війни є значним, а дослідження цієї участі – важливим для відновлення історичної правди та формування національної пам'яті [13].

Крім того, Україна в Кримській війні виконувала не лише функцію джерела мобілізаційних резервів, але й була основним театром воєнних дій, тиловою базою, а також економічним джерелом фінансування цієї війни. Це призвело як до значних людських втрат, так і матеріальних. Проте ані в російській імперській історіографії, ані в пізніших її версіях цей внесок належним чином не визнавався. Навпаки, було створено

міф про «російську славу» Севастополя, який свідомо ігнорував багатонаціональний характер участі у війні та вагомий внесок українців.

Отже, Крим у ХІХ ст. поступово почав сприйматися територією стратегічного значення, яку російська ідеологія почала представляти як об'єкт своєї так званої «історичної належності». Однак варто наголосити, що значно раніше до цього він був невід'ємною частиною ісламського та тюркського світу, маючи культурну й історичну єдність із цими спільнотами. У контексті ретроспективного привласнення Криму особливо показовим є систематичне ігнорування ролі кримськотатарського народу як корінного населення півострова. Це замовчування та виключення їхньої історії та культури стало однією з найяскравіших ознак імперської риторики, побудованої на прагненні домінування та переписування історичних фактів на свою користь.

За часів СРСР відбулася інституціоналізація міфу «Крим – наш» відповідно до ідеологічних принципів інтернаціоналізму, проте повністю він не зник. У радянській історіографії та масовій культурі активно формувався образ Криму як території героїзму, пов'язаний передусім із подіями Другої світової війни, що сприяло легітимації радянської влади та інтеграції Криму до загальносоюзного історичного канону. Одним із важливих аспектів цього дискурсу було те, що він витісняв або маргіналізував будь-яку альтернативну історіографію, зокрема історіографію кримських татар, і відповідав загальній схемі радянської національної політики. Кримські татари нерідко не визнавалися корінним народом Криму, а їхні дії під час Другої

світової війни оцінювалися через упереджену перспективу, акцентуючи на звинуваченнях у масовому дезертирстві та співпраці з ворогом. У рамках цього підходу депортація 1944 р. подавалася як вимушене або навіть «захисне» рішення радянської влади. Проте сучасна історіографія рішуче відкидає такі інтерпретації, піддаючи їх критичному аналізу. Дослідники наголошують на ідеологічному характері цих тверджень і вказують на їхню невідповідність історичним джерелам, що свідчить про складність та багатогранність історичного досвіду кримськотатарського народу в роки Другої світової війни [1].

З одного боку, значна частина кримських татар демонструвала високий рівень військової звитяги у складі радянської армії: тисячі солдатів брали участь у бойових діях, а багато хто були відзначені найвищими державними нагородами, зокрема й званням Героя Радянського Союзу. Водночас аналіз статистики про подання до нагород і їх фактичне вручення виявляє існування вибіркості та політичної заангажованості в нагородженні, що відображало загальний характер радянської національної політики [2].

З іншого боку, явище колабораціонізму, характерне для окупованих територій, не було винятковим явищем для кримських татар. Масштаби співпраці з окупаційною владою були значно меншими порівняно із середніми показниками по СРСР, і чимало джерел свідчать про наявність опору навіть серед членів так званих «добровольчих» формувань. Співпраця окремих представників населення з вермахтом часто була спричинена примусом, перебуванням у полоні або прагненням вижити, що значно

ускладнює однозначну моральну оцінку цих дій. Таким чином, героїзм і колабораціонізм слід розглядати не як протиставлені один одному явища, а як паралельні прояви воєнної реальності, що відображають трагічні вибори людей у контексті жорстокого насильства та впливу тоталітарних режимів [2].

Варто зазначити, що українці відіграли важливу роль у партизанському русі в Криму під час Другої світової війни. Територіальна близькість України та культурні зв'язки сприяли їхній участі в боротьбі проти нацистської окупації. Разом із представниками інших народів вони організовували диверсії, підривали ворожі комунікації, проводили розвідку та підтримували населення.

Складні умови, зумовлені рельєфом півострова, нестачею ресурсів і каральними загонами окупантів, ускладнювали їхню діяльність. Попри це партизани завдавали значних втрат ворогу, сприяючи наступу радянських військ [30, с. 52].

У повоєнний період 1944–1953 рр. так званий «кримський міф» у СРСР формувався у межах цілеспрямованого та комплексного ідеологічного процесу, безпосередньо пов'язаного з депортацією кримськотатарського народу у 1944 р. та необхідністю легітимізації цього злочину. Саме операція з прискореною депортацією, яка спиралася на міфи про «колабораціонізм», створила ситуацію, коли радянська влада змушена була не лише фізично усунути корінне населення, а й символічно витіснити його з історії півострова. Як засвідчують документи того часу, зокрема позиція Л. Берії щодо «небажаності проживання на прикордонній території», реальні причини депортації мали геополітичний характер, тоді як офіційний дискурс

виконував функцію ідеологічного прикриття. Відтак після депортації кримських татар у 1944 р. було здійснено систематичне витіснення їхньої історичної пам'яті та культурного спадку, виникла потреба в узгодженні історичної пам'яті з новою демографічною та політичною реальністю, що й стало умовою для системного переписування історії Криму.

Ключовими інструментами цього процесу стали адміністративні, культурні та наукові практики, спрямовані на зачищення історичного ландшафту та формування нової ідентичної моделі півострова. Ліквідація автономного статусу Криму (1945–1946) і масове перейменування топонімів (1944–1948), унаслідок якого було знищено переважну більшість кримськотатарських географічних назв, мали на меті стерти матеріальні сліди присутності корінного населення. Паралельно здійснювалася інтенсивна ідеологічна робота в гуманітарній сфері: література, публіцистика та освіта формували образ «російського Криму», апелюючи до мотивів історичної спадкоємності та жертвності. Саме через різні твори радянських авторів закріплювався наратив про Крим як простір «російської крові і слави», що виконував функцію символічної апропріації території.

Завершальним етапом інституціоналізації цього міфу стала уніфікація історичного знання в межах радянської науки, кульмінацією якої була триденна «кримська сесія» у травні 1952 р. в Сімферополі, на якій було вироблено єдину так звану «правильну» інтерпретацію історії Криму. Серед ключових її тез: інтеграція історії Криму в історію «російського народу», слов'яни проголошувалися найдавнішим населенням

півострова, слід боротися з ідеалізацією «татарського» періоду, а захоплення півострова Росією проголошувалося великою прогресивною подією [3, с. 177–178].

Майже півстоліття ця концепція спрямовувала шлях розвитку дослідження історії Криму, а окремі її положення були запозичені сучасною російською пропагандою для обґрунтування міфу про «Крим – наш».

У межах цього міфу протягом тривалого часу поширюються тези про нібито «відсутність історичних зв'язків» Криму з Україною, про «подарунок» півострова Микитою Хрущовим, «нелегітимність» його передачі в 1954 р., а також про особливий статус Севастополя як міста, яке начебто не було частиною Української РСР. Відчутний вплив на ці наративи мають як публіцистика пізньорадянського періоду, так і пострадянські інтерпретації, що зазвичай подають спрощене або ідеологічно вмотивоване трактування рішень союзного керівництва.

Загалом процес передачі Кримської області до складу Української РСР у 1954 р. став важливою подією, що відбувалася в умовах розширення економічної інтеграції півострова з Українською РСР. Ця інтеграція була зумовлена низкою чинників, серед яких можна виділити територіальну близькість регіонів, тісну взаємопов'язаність їхніх господарських комплексів і значний рівень спільності інфраструктури. Початок цього процесу поклала постанова Ради Міністрів РРФСР № 156, ухвалена 5 лютого 1954 р., що стала основою для подальших кроків у напрямку юридичного оформлення передачі. Ініціативу підтримали відповідні рішення Президій Верховних Рад РРФСР і УРСР, що додало

ваги та офіційності цьому рішення [25].

Важливим юридичним актом стала постанова Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 р., яка формально затвердила передачу Кримської області до складу УРСР [29]. Однак остаточно легітимізація цього рішення відбулася лише 26 квітня 1954 р., коли Верховна Рада СРСР затвердила відповідний закон, що також передбачав внесення необхідних змін до тексту Конституції СРСР [12]. У подальшому процес остаточної юридичної адаптації було завершено шляхом внесення змін до конституцій РРФСР та УРСР, що забезпечило повну відповідність правового статусу Кримської області чинному на той час законодавству.

Отже, міф про те, що передача Криму була «особистим подарунком» Хрущова, не відповідає реальності. Це рішення базувалося на цілком легітимних засадах, і передача Криму відбулася відповідно до тодішніх правових норм, а головними її мотивами були: територіальна близькість Криму до УРСР, залежність півострова від української інфраструктури, а також необхідність відновлення регіону після руйнувань, завданих у Другій світовій війні.

Окремо варто розглянути питання Севастополя. Незважаючи на його статус бази Чорноморського флоту, адміністративно він входив до складу Кримської області, а з 1954 р. – до УРСР. У радянські часи місто мало республіканське підпорядкування, що не виключало його з території України. Твердження про те, що Севастополь нібито «не передавався Україні», ґрунтується на хибному тлумаченні особливостей адміністративно-територіального устрою СРСР.

Історична міфотворчість навколо

Кримського півострова продовжувала розвиватися у різних формах після розпаду СРСР. На початку XXI ст. Крим став основним об'єктом маніпуляцій, а події 2014 р. російська пропаганда висвітлювала як «відновлення історичної справедливості».

Масштабною політичною міфотворчістю супроводжувалася анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р., що була спрямована на виправдання вторгнення до Криму без будь-яких правових підстав. Основним елементом цієї російської пропагандистської стратегії стала маніпуляція історією Криму, поєднання її з імперським нарративом Росії, що дало змогу розглядати півострів не лише як територіальну одиницю, а й як символічний «трофей», який необхідно повернути через його зв'язок з античною та візантійською епохами, таким чином розширюючи рамки визначення «російської історії».

Головним аргументом у цій дискусії було твердження про утиски російської мови та культури в Криму. Однак факти свідчать, що до 2014 р. російська мова домінувала в системі освіти, ЗМІ, діловодстві, загалом у суспільній комунікації. Водночас українська та кримськотатарська мови в цей час були маргіналізовані.

Так, у 2006 р. в АР Крим виховувалися українською мовою лише 1589 дітей із загальної кількості 42404 дитини, а російською – 40357. А у місті Севастополі 262 дитини виховувалися українською мовою із загальної кількості 11112 дітей, а 10850 – російською [24, с. 101–102].

Щодо загальної середньої освіти, то в Криму на 2006 р. в АР Крим 5,4% (10719 учнів) навчалися українською мовою, 91,5% (182273 учні) відповідно

російською. У Севастополі державною мовою навчалося 2,2% (701 учень) проти 97,8% російською (31581 учень) [24, с. 103–104].

Значно гіршою була ситуація у закладах вищої освіти в Криму. За даними Держкомстату України, на початок 2006/07 навчального року у ЗВО України I–II рівнів акредитації українською мовою в АР Крим співвідношення між студентами, охопленими викладанням українською і російською мовами, становило 3,1% українською (352 студенти) до 96,9% російською (10863 студенти). Навчання у ЗВО міста Севастополя велося лише російською – 2895 студентів [24, с. 104–105].

Отже, усі твердження щодо дискримінації російськомовного населення Криму є безпідставними. Мовна ситуація в Криму напередодні 2014 р. відзначалася значним розривом між офіційною державною мовною політикою та реальними мовними практиками. Такий дисбаланс сприяв виникненню умов для політичних спекуляцій щодо мовного питання, що згодом дозволило використовувати мовний фактор як інструмент у контексті російської агресії після Революції Гідності [26].

Вигаданими є також твердження про втрату Україною міжнародної легітимності після Революції Гідності. Незважаючи на зміну політичної влади, Україна зберегла як міжнародне визнання, так і правонаступництво. Усі раніше укладені міжнародні договори, зокрема ті, що визнавали територіальну цілісність України, залишалися чинними.

Проведений у Криму 16 березня 2014 р. так званий «референдум» не відповідав критеріям реалізації права на самовизначення. Він проходив в умовах

військової окупації, за відсутності законних державних інституцій та без дотримання правових процедур. Зауважимо, що у Конституції України чітко визначено вирішення питань територіальних змін виключно через всеукраїнський референдум. Визнання факту участі російських військовослужбовців у проведенні цього так званого «референдуму» офіційними лідерами РФ лише підкреслює його нелегітимність [4, с. 398; 5, с. 119–121; 6].

Соціологічні опитування громадян, проведені до анексії Криму, не підкріплюють твердження, що більшість кримчан підтримали приєднання Криму до Росії. Навпаки, спостерігалось скорочення числа таких прихильників і водночас зростала підтримка автономного статусу Криму в складі України. Це ставить під сумнів не лише офіційно оголошені результати псевдореферендуму, а й саму концепцію «волевиявлення кримчан».

Отже, протягом короткого проміжку часу, фактично менше ніж за місяць, окупаційна влада Кримського півострова здійснила низку позаправових заходів, спрямованих на зміну його статусу. У центрі цих дій була спроба трансформації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, які є адміністративно-територіальними одиницями України, у так звану «Республіку Крим». Цьому утворенню приписували статус окремої держави, водночас передбачаючи спеціальний статус для Севастополя [21, с. 117].

Хоча дії РФ щодо анексії Криму на початку 2014 р. можуть виглядати на перший погляд послідовними й формально завершеними, вони не мають юридичної сили. З точки зору конституційного

права України та норм міжнародного права цей процес є юридично нікчемним, адже супроводжувався грубими порушеннями базових принципів державного суверенітету, територіальної цілісності та встановлених процедур зміни державної території. Як наслідок, такі дії не породжують жодних правових наслідків і не можуть визнаватися легітимними у правовому контексті [21, с. 113–119].

Важливою характеристикою пострадянського етапу є також медіатизація цього дискурсу. На відміну від радянського періоду, у якому домінувала централізована пропаганда, сучасний наратив «Крим – наш» поширюється через багатоканальну інформаційну інфраструктуру, зокрема медіа, освітні програми та цифрові платформи. Це забезпечує його гнучкість і здатність адаптуватися до різних аудиторій, посилюючи вплив у межах гібридних інформаційних стратегій.

Таким чином, дискурс «Крим – наш» є результатом тривалої еволюції імперської історичної свідомості, що пройшла шлях від травматично-компенсаторного міфу ХІХ ст. через радянську героїко-інтеграційну модель до сучасного неоімперського та сакралізованого наративу. Його стійкість зумовлена здатністю інтегрувати історичну пам'ять, політичну ідеологію та сучасні інформаційні практики в єдину систему символічного виробництва.

Основними механізмами, які сприяють створенню і підтримці міфу «Крим – наш», є передусім вибіркове трактування історичних фактів, зосереджене на аспектах минулого, що є вигідним для відповідного наративу. Такий підхід супроводжується навмисним ігноруванням

альтернативних поглядів на історію, що перешкоджає всебічному й критичному осмисленню теми. Ключовим інструментом є використання психологічно впливових, символічних образів, які сприяють укоріненню міфу у масовій свідомості. Значну роль у цьому процесі відіграє інституціоналізація образу через освітні продукти та медіаплатформи, де подібні інтерпретації історії набувають статусу загальноприйнятих норм. Важливим завершальним елементом є маніпулятивне використання концепту «історичної справедливості», який слугує інструментом для обґрунтування політичних амбіцій та рішень.

Модель викриття міфу «Крим – наш»

Якщо говорити про модель спростування проросійського міфу «Крим – наш», то вона має ґрунтуватися на міждисциплінарному підході, який враховує історичний, правовий, політичний, соціокультурний і інформаційний виміри, через логічну аргументацію і науково обґрунтовані докази.

1. Історичний вимір

Історична динаміка розвитку Криму наочно демонструє, що цей регіон ніколи не був однорідним ані в політичному, ані в культурному сенсі. Навпаки, півострів формувался як територія складної взаємодії та перехрестя найрізноманітніших цивілізаційних впливів. Його історія є багатограним відображенням суперечливих і тісно переплетених процесів, які об'єднували тут різні народи, культури та держави. Український вплив на розвиток Криму має історичне підґрунтя, яке можна простежити через багатовікові політичні, економічні й культурні зв'язки з материковими територіями України. Особливого значення

набули військово-політичні контакти в період козацької доби, коли запорозьке козацтво активно взаємодіяло з півостровом як під час воєнних кампаній, так і в мирні часи. Не менш важливими виявилися міграційні процеси XIX–XX ст., коли сотні тисяч мешканців українських земель осідали в Криму, привносячи власні традиції, культуру та господарський досвід.

Вагомим аспектом у формуванні ролі Криму в українському історичному контексті стало його інтегрування в економічний простір Південної України. Розвиток спільної інфраструктури, налагодження торговельних шляхів і спільне освоєння природних ресурсів сприяли виникненню тісних соціокультурних зв'язків між мешканцями Криму та прилеглих українських регіонів. Ці процеси заклали основу для формування спільних практик у різних аспектах життя, зокрема соціальному, політичному, економічному, культурному. Саме тому історія Криму є не лише відображенням перетину світових впливів, а й свідченням його тривалого включення до загальноукраїнського простору.

2. Міжнародно-правовий вимір

На міжнародному рівні територіальна цілісність України, включно з Кримом, залишається загальновизнаною та закріпленою в основоположних нормах і зобов'язаннях міжнародного права. Зокрема, йдеться про положення Статуту ООН, які забезпечують дотримання суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності держав, а також передбачають заборону застосування сили чи загрози її використання (стаття 2, пункти 1 і 4). Ці принципи є фундаментом сучасного міжнародного правопорядку та мають імперативний

характер. Вони додатково підтвержені у Гельсінському заключному акті, що проголошує незмінність кордонів на європейському континенті, а також у Будапештському меморандумі, де держави-гаранти взяли на себе зобов'язання дотримуватися суверенітету та чинних кордонів України [28; 11; 22].

Анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. є явним порушенням згаданих міжнародно-правових норм. Це було чітко зазначено в численних резолюціях та рішеннях міжнародних інституцій, зокрема Генеральною Асамблеєю ООН, яка у своїх резолюціях підтвердила непорушність територіальної цілісності України та відмову визнавати будь-які зміни статусу Криму [32]. Дії Росії грубо суперечать фундаментальним принципам міжнародного права, зокрема забороні насильницької анексії територій та невтручання у внутрішні справи незалежних держав.

3. Соціокультурний і демографічний виміри

Дослідження етнічного складу Криму підтверджує його непросту багатонаціональну природу, яка формувалася упродовж століть під впливом історичних переселень, імперських завоювань і політичних змін. Історично півострів став місцем співіснування різних етнічних спільнот, серед яких особливе місце посідали кримські татари. Як корінний народ вони зберігали власну мову, культурні традиції, систему самоврядування у формі меджлісу, а також релігійні практики. Поряд із ними проживали українці – як переселенці, так і люди, які прибули через трудову або військову мобільність, а також численні інші етнічні групи, серед яких росіяни, греки, вірмени та ін.

Кримські татари відігравали ключову роль у формуванні культурного та політичного обличчя регіону, слугуючи основою для багатьох економічних і соціальних процесів. Водночас українці також становили важливу складову населення, зокрема у північних і центральних регіонах Криму. Їхній внесок був помітний в аграрному розвитку півострова, торговельних взаємозв'язках та культурному житті. Важливість цієї присутності підтверджується даними демографічних переписів ХІХ–ХХ століть, а також архівними матеріалами адміністративного та соціально-економічного характеру [30, с. 54, 184–186, 277–281, 315, 362, 388–389].

Ці дані спростовують тезу «російськоцентричності» Криму та уявлення про його етнічну однорідність. Півострів ніколи не був монолітним у культурному чи національному контексті, навпаки, його історія відзначається багатшаровістю, яка сформувалася завдяки взаємодії багатьох народів і традицій. Усвідомлення цієї поліетнічної сутності є ключовим фактором для критичного перегляду політичних наративів, що намагаються виправдати його інтеграцію до складу Росії, а також для аргументованого руйнування міфу про те, що Крим є однозначно російським.

4. Ідеологічно-політичний вимір

Міф «Крим – наш» має виразний пропагандистський характер, слугуючи інструментом для легітимації та виправдання імперської політики Росії щодо Криму. Цей наратив цілеспрямовано закріплює у суспільній свідомості викривлене бачення історичної та політичної природи півострова, ігноруючи його багатшарову історію, поліетнічний склад і глибокі історичні зв'язки з Україною.

Основна його мета – мобілізація внутрішньої аудиторії на підтримку політичних дій Росії, водночас створюючи псевдолегітимне обґрунтування порушення міжнародного права, зокрема анексії території та посягання на суверенітет України.

Міф «Крим – наш» ґрунтується на кількох основних складниках. Перший – історична маніпуляція, що зводить складну поліетнічну й політичну історію Криму до спрощеної російськоцентричної інтерпретації. Другий – потужний психологічний вплив на громадську думку, який створює уявлення про «історичну справедливість» анексії. Третій – політична легітимація силових дій, коли міф використовується як виправдання для порушення міжнародних норм і суверенітету сусідньої держави.

5. Інформаційно-комунікаційний вимір

Системний підхід до розвитку критичного мислення серед громадськості та поширення перевіреної наукової інформації про Крим мають вирішальне значення. Це повинно включати освітні програми, медіакампанії, публічні лекції, музейні виставки й популяризацію історії регіону без викривлень і маніпуляцій. Такий підхід ефективно протидіє пропагандистським механізмам, які базуються на емоційно забарвлених кліше та спрощених історичних сюжетах, що дає можливість краще усвідомити багатовимірність і складність минулого півострова.

Робота в цьому напрямі має бути багатогранною і цілісною: по-перше, розробка освітніх програм, які навчають критично аналізувати джерела інформації та історичні факти в школах і університетах; по-друге, активне використання

медіа й цифрових платформ для поширення достовірних даних, викриття фейкових наративів і популяризації матеріалів, заснованих на наукових дослідженнях; по-третє, проведення публічних історичних і культурних заходів, що дають змогу краще зрозуміти реальні соціокультурні явища та етнічне розмаїття Криму.

Такий комплексний підхід забезпечує не лише об'єктивне сприйняття історичних процесів, а й підвищує здатність суспільства протидіяти пропагандистському тиску, сприяє підвищенню інформаційної культури населення й допомагає створити прозорий, демократичний медійний простір. В умовах сучасних геополітичних викликів це стає важливим складником національної безпеки та інструментом захисту правової, культурної й історичної ідентичності України.

Сформована модель, яка включає всі наведені вище аспекти, дає можливість цілісно і переконливо спростувати міф про «Крим – наш», звертаючи увагу на його необґрунтованість з історичного, правового та політико-ідеологічного погляду. Вона сприяє усвідомленню істини про Крим як частину України з багатою історією та поліетнічним характером.

Висновки. За підсумками проведеного нами дослідження можемо стверджувати, що міфологема «Крим – наш» має глибоке історичне коріння та формувалася протягом тривалого періоду. Її основу становлять імперські ідеологічні наративи, а не об'єктивні історичні факти. Тисячолітня історія Кримського півострова переконливо засвідчує, що він має поліетнічний, багатокультурний і поліцентричний характер розвитку. Крім того, жоден із історичних

періодів – від античності, середньовіччя, ранньомодерної доби до сучасності – не свідчить про існування безперервного або домінуючого політичного чи культурного контролю Росії над Кримом. Натомість цей регіон завжди був простором взаємодії різних цивілізацій, держав і народів, що не дає підстав для розгляду історії Криму через російськоцентричний підхід.

До основних механізмів створення та підтримки міфу «Крим – наш» належить насамперед вибіркве трактування історичних фактів, що зосереджується на вигідних для відповідного наративу аспектах минулого. Це супроводжується цілеспрямованим ігноруванням альтернативних поглядів на історію, що унеможливорює всебічний і критичний аналіз питання. Одним із головних інструментів є використання емоційно насичених і символічних образів, завдяки яким міф закріплюється на рівні масової свідомості. Важливу роль відіграє також процес інституціоналізації цього образу через освітні програми та медіа, де подібні інтерпретації набувають статусу загальноприйнятих норм. Завершальною його складовою є маніпулятивне застосування концепції «історичної справедливості», що використовується як засіб легітимації політичних амбіцій і рішень.

Дослідивши історичні передумови та чинники, які сприяли формуванню імперського міфу «Крим – наш», визначено його ідеологічні засади, виокремлено й систематизовано основні етапи його розвитку. На основі отриманих результатів розроблено модель, яка дає змогу ефективно викривати міф про «Крим – наш». Це можливо лише за умови застосування комплексного міждисциплінарного підходу, який поєднує

елементи історичного, міжнародно-правового, соціокультурного, політичного та інформаційно-комунікаційного аналізу. Застосування такого підходу дає можливість не лише глибше дослідити механізми виникнення, становлення і поширення ідеологічних наративів, а й сприяє створенню фундаментально обґрунтованої альтернативної концепції, яка спиратиметься на об'єктивні факти, критичне опрацювання джерел та глибоке осмислення контекстуальних реалій. Результатом такого аналітичного процесу стає формування стратегій, здатних протидіяти маніпуляціям та забезпечувати адекватне сприйняття ситуації як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Отже, Крим є невід'ємною частиною українського історичного та політичного простору, історія якого сформувалася через складну взаємодію різних народів і держав, а не в результаті «споконвічної російської належності». Майбутні дослідження у цьому напрямі мають зосереджуватися на поглибленні системного українознавчого вивчення кримської проблематики, яке поєднує аналіз історичних фактів, демографічні студії, правові аспекти й критичний перегляд політичних заяв. Маємо також удосконалювати методи протидії інформаційним маніпуляціям та інтеграції наукових знань у сферу публічної історії і забезпечення національної безпеки. Це дасть змогу виявити ідеологічні спекуляції, відокремивши їх від реальної історичної картини, та сприятиме формуванню об'єктивного погляду на Крим як невід'ємну частину України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бекірова, Г. Пів століття опору:

кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки): нарис політичної історії. Київ, 2017. 488 с.

2. Бекірова, Г. *Історія Криму в запитаннях та відповідях*. Розділи VIII–IX / НАН України, Ін-т історії України (О. Галенко, О. Бажан, О. Бачинська та ін.; відп. ред. В. Смолій; упоряд. Г. Боряк). Київ, 2015.

3. Браїчевський, М. Кримська сесія 1952 року. *RUTHENICA*. 2002. Т. 1. С. 175–184.

4. Віднянський, С., Мартинов, А. Яке значення мало кримське питання для становлення та розвитку українсько-російських відносин у 1991–2014 рр.? *Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях* / НАН України, Ін-т історії України; відп. ред. В. Смолій. Київ, 2014. С. 394–398.

5. Гай-Нижник, П. П. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. як акт агресії проти України: перебіг вторгнення і свідчення міжнародного злочину. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 118 (№ 3). С. 110–125.

6. Променко, С. Хроніка окупації: «Неконституційний, незаконний і так званий» – псевдореферендум у Криму, 14 березня 2014 року. *Крим. Реалії*. 14 березня 2026. URL: <https://ua.krymr.com/a/shchodennyk-okupatsiyi-krym-nekonstytutsiynnyu-referendum-14bereznya2014/33703011.html> (дата звернення: 22.03.2026).

7. Променко, С. В. 250 років фальші: російські міфи історії Криму. Харків, 2019. 256 с.

8. Променко, С. В. #КрымНаш. Історія російського міфу. Київ, 2017. 208 с.

9. Дашкевич, Я. «Учи неложними устами сказати правду»: історична есеїстика. Київ, 2011. 826 с.

10. Дашкевич, Я. Українці в Криму (XV – початок XX ст.). *Україна вчора і нині. Нариси, виступи, есе*. Київ, 1993. С. 100–115.

11. Заключний акт Нарadi з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський заклучний акт). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text (дата звернення: 24.03.2026).

12. Закон СРСР від 26 квітня 1954 «Про передачу Кримської області із складу РРФСР до складу Української РСР». *Відомості Верховної Ради СРСР* (українське видання). 1954. № 10. С. 343. URL: <https://www.jmhum.org/uk/news-list/916-ts-ogo-dnya-19-lyutogoukaz-prezid-ji-verkhovnoji-radi-srsr-properedachu-krims-koji-oblast-z-skladu-rrfsr-doskladu-ursr> (дата звернення: 22.03.2026).

13. Краснодемська, І. Й. Українські герої Севастопольської оборони 1854–1855 рр. *Гілея: науковий вісник. Історичні науки*. 2021. Вип. 166 (№ 11). С. 46–55.

14. Крим в етнополітичному вимірі / редкол.: І. Курас (голова). Авт. кол.: М. Панчук (керівник), Г. Бекірова, В. Ганкевич та ін. Київ, 2005. 533 с.

15. *Крим в історичних реаліях України*: матеріали наукової конференції «Крим в історичних реаліях України: До 50-річчя входження Криму до складу УРСР», 19 лютого 2004 р., м. Київ / НАН України; Інститут історії України. Київ, 2004. 404 с.

16. *Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940–2015)*: збірник документів та матеріалів / упоряд.: О. Г. Бажан (керівник), О. В. Бажан, С. М. Блащук, Г. В. Боряк та ін. Київ, 2016. 1092 с.

17. Крим від античності до сьогодення: історичні студії / відп. ред. В. Смолій. Київ, 2014. 708 с.

18. *Крим на шляху до стабільності й розвитку: проблеми та перспективи*: матеріали круглого столу (м. Севастополь, 26–27 жовтня 2006 р.) / за ред. А. В. Мальгіна; Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Сімферополі. Сімферополь, 2006. 136 с.

19. Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях / НАН України. Ін-т історії України; відп. ред. В. Смолій. Київ, 2014. 456 с.

20. Лукінюк, М. Україна-Крим-Росія: сучасне на тлі минулого, або Старі міфи і нова реальність взаємин. Київ, 2000. 351 с.

21. Марусяк, О. В. *Анексія Криму Російською Федерацією як злочин агресії проти*

України: міжнародно-правові аспекти. Монографія. Чернівці, 2016. 220 с.

22. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапешт, 5 грудня 1994). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (дата звернення: 20.03.2026).

23. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. 2-ге вид. Київ, 2010. 363 с.

24. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. Київ, 2008. 398 с.

25. Передача Криму із складу РРФСР до складу УРСР. URL: http://proukraine.net.ua/?page_id=168 (дата звернення: 21.03.2026).

26. Російська мова в Криму – і державна, і офіційна. *Радіо Свобода*. 12 грудня 2001. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/884271.html>

27. Сергійчук, В. Український Крим. Київ, 2001. 304 с.

28. Статут Організації Об'єднаних Націй (з поправками). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 25.03.2026).

29. Указ Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 р. «Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР». URL: <https://ua.krymr.com/a/hromenko-peredacha-krymu-ukraini-ne-bulatsarskym-podarunkom-khruschova/26857921.htm> (дата звернення: 26.03.2026).

30. *Формування модерної національної свідомості українців Криму: тенденції, перспективи та асиміляційні загрози (кінець XIX – початок XXI ст.)*. Колективна монографія / упорядник і науковий редактор д. і. н. П. П. Гай-Нижник. Київ, 2024. 544 с.

31. Цалик, С. Росії заборонили мати флот на Чорному морі. *Наш Крим: неросійські історії українського півострова*: збірник статей / упоряд. та вступ. ст. С. В. Громенко. Київ, 2016. С. 63–68.

32. Territorial Integrity of Ukraine: resolution / adopted by the General Assembly.

UN. General Assembly (68th sess: 2013–2014). Нью-Йорк, 27 березня 2014. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/767883?v=pdf> (дата звернення: 22.02.2026).

REFERENCES

1. Bekirova, H. (2017). *Half a Century of Resistance: Crimean Tatars from Deportation to Return (1941–1991): An Essay on Political History*. Kyiv, 488 p. [in Ukr.]
2. Bekirova, H. (2015). Chapters VIII–IX. *History of Crimea in Questions and Answers*. NAS of Ukraine, Institute of History of Ukraine. Kyiv. [in Ukr.]
3. Braichevskiy, M. (2002). Crimean Session of 1952. *RUTHENICA*. Vol. 1, pp. 175–184. [in Ukr.]
4. Vidnianskyi, S., Martynov, A. (2014). What Was the Importance of the Crimean Issue for the Formation and Development of Ukrainian-Russian Relations in 1991–2014?. *Crimea: Through the Ages. History in Questions and Answers*. Kyiv: Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine, pp. 394–398. [in Ukr.]
5. Hai-Nyzhnyk, P. (2017). Occupation and Annexation of Crimea by the Russian Federation in 2014 as an Act of Aggression against Ukraine: Course of the Invasion and Evidence of an International Crime. *Hileia: Naukovyi visnyk* (Scientific Bulletin), Issue 118 (No. 3), pp. 110–125. [in Ukr.]
6. Hromenko, S. (2026). Chronicle of the Occupation: “Unconstitutional, Illegal and So-Called” – Pseudo-Referendum in Crimea, March 14, 2014. *Crimea. Realities*. March 14, 2026. [online] Available at: <https://ua.krymr.com/a/shchodennyk-okupatsiyi-krym-nekonstytutsiynyy-referendum-14bereznya2014/33703011.html> [Accessed 22 Mar. 2026]. [in Ukr.]
7. Hromenko, S. (2019). *250 Years of Falsehood: Russian Myths of the History of Crimea*. Kharkiv, 256 p. [in Ukr.]
8. Hromenko, S. (2017). *#CrimeaIsOurs. History of the Russian Myth*. Kyiv, 208 p. [in Ukr.]
9. Dashkevych, Ya. (2011). “Teach to Speak the Truth with Unfalse Lips”: *Historical Essays*. Kyiv, 826 p. [in Ukr.]
10. Dashkevych, Ya. (1993). Ukrainians in Crimea (15th – Early 20th Century). *Ukraine Yesterday and Today. Essays, Speeches*. Kyiv, pp. 100–115. [in Ukr.]
11. *Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe (Helsinki Final Act)*. [online] Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text [Accessed 24 Mar. 2026]. [in Ukr.]
12. Law of the USSR (1954). On the Transfer of the Crimean Region from the RSFSR to the Ukrainian SSR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady SRSR* (Bulletin of the Supreme Soviet of the USSR). No. 10, p. 343. [online] Available at: <https://www.jmhum.org/> [Accessed 22 Mar. 2026] [in Ukr.]
13. Krasnodemska, I. (2021). Ukrainian Heroes of the Sevastopol Defense of 1854–1855. *Hileia: Naukovyi visnyk* (Scientific Bulletin), Issue 166 (No. 11), pp. 46–55. [in Ukr.]
14. Kuras, I., ed. (2005). *Crimea in the Ethnopolitical Dimension*. Kyiv, 533 p. [in Ukr.]
15. *Crimea in the Historical Realities of Ukraine: Proceedings of the Scientific Conference*. (2004). Kyiv, 404 p. [in Ukr.]
16. Bazhan, O., ed. (2016). *Crimea in the Conditions of Socio-Political Transformations (1940–2015): Collection of Documents and Materials*. Kyiv: Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine, 1092 p. [in Ukr.]
17. Smolii, V., ed. (2014). *Crimea from Antiquity to the Present: Historical Studies*. Kyiv: Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine, 708 p. [in Ukr.]
18. Malhin, A., ed. (2006). *Crimea on the Path to Stability and Development: Problems and Prospects*. Simferopol, 136 p. [in Ukr.]
19. Smolii, V., ed. (2014). *Crimea: Through the Ages. History in Questions and Answers*. Kyiv, 456 p. [in Ukr.]
20. Lukiniuk, M. (2000). *Ukraine–Crimea–Russia: The Present against the Background of the Past, or Old Myths and New Reality of Relations*. Kyiv, 351 p. [in Ukr.]
21. Marusiak, O. (2016). *Annexation of Crimea by the Russian Federation as a Crime of Aggression against Ukraine: International Legal Aspects*. Chernivtsi, 220 p. [in Ukr.]

22. *Memorandum on Security Assurances in Connection with Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (Budapest, 5 December 1994)*. [online] Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text [Accessed 20 Mar. 2026]. [in Ukr.]

23. Besters-Dilger, J., ed. (2010). *Language Policy and Language Situation in Ukraine: Analysis and Recommendations*. Kyiv, 363 p. [in Ukr.]

24. *Language Situation in Ukraine: Between Conflict and Consensus*. (2008). Kyiv, 398 p. [in Ukr.]

25. *Transfer of Crimea from the RSFSR to the Ukrainian SSR*. [online] Available at: http://proukraine.net.ua/?page_id=168 [Accessed 21 Mar. 2026]

26. Russian Language in Crimea – Both State and Official. (2001). December 12, 2001. [online] *Radio Svoboda (Radio Liberty)*. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/884271.html> [in Ukr.]

27. Serhiichuk, V. (2001). *Ukrainian Crimea*. Kyiv, 304 p. [in Ukr.]

28. *Charter of the United Nations (as Amended)*. [online] Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text [Accessed 25 Mar. 2026] [in Ukr.]

29. *Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR On the Transfer of the Crimean Region from the RSFSR to the Ukrainian SSR*. [online] Available at: <https://ua.krymr.com/...> [Accessed 26 Mar. 2026]. [in Ukr.]

30. Hai-Nyzhnyk, P., ed., comp. (2024). *Formation of the Modern National Consciousness of Ukrainians in Crimea: Trends, Prospects and Assimilation Threats (Late 19th – Early 21st Century)*. Kyiv, 544 p. [in Ukr.]

31. Tsalyk, S. (2016). Russia Was Forbidden to Have a Fleet in the Black Sea. *Our Crimea: Non-Russian Histories of the Ukrainian Peninsula*. Kyiv, pp. 63–68. [in Ukr.]

32. Territorial Integrity of Ukraine: Resolution Adopted by the General Assembly (2014). *UN General Assembly (68th session)*. New York, 27 March 2014. [online] Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/767883?v=pdf> [Accessed 22 Feb. 2026]. [in Ukr.]

Summary

THE MYTH “CRIMEA IS OURS”: HISTORICAL ORIGINS, MAIN STAGES OF FORMATION, AND A UKRAINIAN STUDIES MODEL OF ITS DECONSTRUCTION

Iryna KRASNODEMSKA

orcid.org/0000-0001-5552-9073

Candidate of Historical Sciences,

Head of the Department of Ethnology and History of Ukraine
of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv

email: kiisof@ukr.net

The relevance of the study is due to the urgent need for a thorough analysis and deconstruction of imperial historical narratives that are actively distributed in the modern Russian public discourse and information space, in particular, revealing the origins of the myth “Crimea is ours”, the stages of its formation and the search for approaches to its refutation in the Ukrainian studies context. Despite a significant number of scientific works on the history of Crimea, a comprehensive Ukrainian analysis of the myth “Crimea is ours” still remains on the margins, and insufficient attention is paid to its understanding. This

problem requires a more systematic scientific consideration, in particular in the context of studying the influence of historical manipulation and mythologizing on the formation of public consciousness and the justification of aggressive Russian foreign policy actions. This study is aimed at a more profound understanding of the processes of myth-making related to the issue of Crimea, as well as at developing effective tools to counteract its further expansion in the Ukrainian information space.

The purpose of the article is a comprehensive analysis of the historical origins of the formation of the myth “Crimea is ours”, the stages of its evolution, and the development of a Ukrainian-scientific model that allows for effective demythologizing of this myth with an emphasis on its contextual and cultural-historical aspects.

Conclusions. Based on the results of our research, we can state that the mythologeme “Crimea is ours” has deep historical roots and was formed over a long period. Its basis is imperial ideological narratives, not objective historical facts. The thousand-year history of the Crimean Peninsula convincingly demonstrates that it has a multiethnic, multicultural, and polycentric nature of development. This region has always been a space of interaction of different civilizations, states and peoples, which does not give grounds for considering the history of Crimea through a Russian-centric approach. Having studied the historical prerequisites and factors that contributed to the formation of the imperial myth “Crimea is ours”, its ideological foundations were determined, the main stages of its development were identified and systematized. Based on the results obtained, a model was developed that allows us to effectively expose the myth of “Crimea is ours”. This is possible only if a comprehensive interdisciplinary approach is applied, which combines elements of historical, international legal, socio-cultural, political and information and communication analysis.

Thus, Crimea is an integral part of the historical and political space of Ukraine, whose history was formed through the complex interactions of different peoples and states and not as a result of “primordial Russian belonging”. Future research in this area should focus on deepening the systematic Ukrainian studies analysis of the Crimean issue, which combines the examination of historical facts, demographic studies, legal aspects and critical review of political statements. We should also improve methods of countering information manipulation and integrating scientific knowledge into the sphere of public history and ensuring national security. This will make it possible to identify ideological speculations, separate them from the real historical picture, and contribute to the formation of an objective view of Crimea as an integral part of Ukraine.

Keywords: Crimea; myth “Crimea is ours”, deconstruction, demythologizing, narrative, model, information warfare, propaganda, annexation of Crimea, ideology, international law, Ukrainian studies.

Отримано редакцією / Received: 13.04.26

Прорецензовано / Revised: 27.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 28.04.26